

tegetőző hangon számol be a nem éppen kedvező eredményről. Főképpen a levél azon pontja érdekes, melyben a nagykőrösi viszonyokról nyilatkozik Arany és pedig nem nagyon hízelgően.

Nagy-Kőrös, ápril 21. 1853.

Tisztelt Hazafi!

Bocsánat kérésen kell kezdenem, hogy becses levelére illy későn válaszolok, de mulasztásom oka az volt, hogy a rám bízott dologban nagyobb eredményre várokotam -- mind hiába! Fájdalom, itt a részvét irodalmi termékek iránt igen csekély, az ó-klassikai irodalom iránt pedig, a mint látom, épen semmi. A magasb osztályú tanulók száma kevés, azok részint igyekező fiúk, de szegények, részint agarász urfiak, — a városbeli intelligentiáról e tekintetben jobb hallgatni. Így csupán az iskolai könyvtár részére mind Pláton, mind az Iliász fordításából egy, és ezenkívül az Iliászból még egy példányt kérnék küldetni, ha illy csekély mennyiségre is kiterjed a kiadó urak kedvezménye. Gyors szekéren, az itteni ref. iskolának címezve, leghamarabb s legbiztosabban megkaphatnók. A pénzt, nem lévén így utasítva, előre nem vettem fel; a könyvek megkapása után rögtön küldöm.

De a milly kedvetlen hatással volt reám a közönyösség, melly a kegyed becses bizalmának illy kevés mértékben engede megfelelnem: olly büszkévé tesz másfelől eme bizalom és szerencsésnek érzem magamat, hogy ez érintkezés alkalmat nyujta kegyed irántami jóindulatáról meggyőződnöm. Fogadja viszont nagyrabecsülésem bizonyosságát és szíves üdvözlömet!

Teljes tisztelettel levő

alázatos szolgája
Arany János.

A címzés a következő:

T. cz. *Hunfalvy Pál* urnak,
a magyar t. társaság tagjának
tisztelettel

Pesten
Szervíta-tér 7. szám.

Közli: PAIS DEZSÓ.

ADALÉKOK DÖBRENTÉI SZERKESZTŐI TEVÉKENYSÉGÉHEZ.

Az alábbi négy levél közül Döbrentei a három elsőt Kerekes Ábel szászvárosi tanárhoz írta, ki történeti forrásművek gyűjtésével foglalkozott s a Janus Pannonius életrajzát írta meg a Döbrentei Erd. Múzeumában. A negyediket Sípos Pál tordai ref. paphoz, előbb szászvárosi, majd spataki tanárhoz. Eredetijök özv Lészay Lászlóné tulajdonában Szászvároson.

A levelek tartalma élénk világot vet arra a sok vesződségre, a mely a Múzeum szerkesztésével együtt járt. De másfelől további bizonyosságai ezek annak a szerkesztői buzgalomnak, irodalomért lelkesedő egyéniségnek, a milyennek Döbrenteit általában ismerjük. Ifjakat lelkesít és dicsér, a már munkálkodót ösztönzi és bírálja.

Figyelmet érdemel a negyedik levél a Helmezyre és a Kazinczy erdélyi utazására vonatkozó részek miatt is.

I.

Szeretett Hazafi-társ!

Az Úrnak Bethlen Gáborát¹ örömmel vettem Vácán. Ölelem az Urat illy szép buzgóságáért s gyönyörködve nézem, hogy a legszebbért a tökéletességgel ki nem fáradva vív. E munkából igen jó munka leszen. Jegyzéseimet holnapután megmondom, a mikorra az Urat barátságosan ebédre instálom. Híva lesznek MZeik Miklós,² B. Naláczy István,³ T. Sípos⁴ s Keresztes.⁵

Nagy köszönettel fogom venni, ha ezen örömet az Úr teljesíteni bátorsággal fogja. Addig is vagyok tisztelettel.

Az Úrnak

Dédács, szept. 11. d. 1815.

alázatos szolg. barátja:

Döbrentei Gábor.

Kívül czím:

a Monsieur

Monsieur Abel de Kerekes

Recteur

Szászváros.

II.

Kolozsvár, okt. 8. d. 1815.

Szívesen becsült Hazafi!

Tanácsos Kenderessy⁶ Úrnak az a gondolatja van, hogy a nála lévő Historiai Darabokat Ruminak⁷ küldje-ki, a nyomtatás költségével együtt, s Rumi, mint az ő maga Emlékezetes Írásainak folytatását adja ki,⁸ de úgy, hogy az Úr darabjai mind az Úr neve alatt jöjjenek ki. Mert azt mondja Tan. Kenderessy, hogy a Censor itt bajosan fogja megengedni a nyomtatást, mivel némely czikkelyek familiákat illetnek, melyekre Magyarországon kevesebbé vigyáznak,

¹ A kézirat lappang. L. gr. Kuun Géza: Kerekes Ábel. 1892. 5. l. és a szászvárosi ref. Kún-koll. értesítője 1908—9. 44. l.

² Zeyk Miklós híres enyedi tanár.

³ A testőriró öcsöce; víg kedélyéért Kazinczy is emlegeti.

⁴ Sípos Pál tordosi ref. pap, előbb sárospataki tanár, filozófiai író.

⁵ Keresztes István szászvárosi tanár.

⁶ Kenderessy Mihály, kormányzéki tanácsos, az időnek egyik kiváló mecénása s írója.

⁷ Rumi Károly György gazd. író; Emlékezetes írások (tört. gyűjtemény) I—III. k. Pest, 1815—17.

⁸ Mennyi jött ki, nem volt módomban megállapítani.

Ebből látja az Úr, hogy a nyomtatás még nincs elkezdve Most mit tegyek a 60 Rfttal?

A Museumból 3 drbnál többet nem küldhetek most mingyárt. A jövő héten megyen vissza Gr. Gyulai István Úr ő nagyságától leküldöm a II. III. füzeteket. Az 1-ső után még Pestre kell írnom.

Sípos barátom dolgáról is akkor teszek tudósítást.

Ajánlom magamat az Úrnak becses emlékezetébe s vagyok szíves barátsággal az Úrnak

alázatos szolgálja
Döbrentei Gábor.

Kívül czíme: a Monsieur
Monsieur Abel Kerekes
Recteur

Szászváros.

III.

Kolozsvár, Dec. 5. d. 1815.

Kedves barátom!

A két csomó kéziratokat beköttem, Tanácsos Koszta Úrhoz elvittem, ki Secretarius Halmágyit rendelte Censornak. Most ennél vagynak. Mikorra választ kapok az Úrtól e következőkre, akkorra hiszem rajta lesz az Imprimatur.

Trattner harmadnappal az előtt vett levelében azt írja, hogy 100 példánynak első arkusát 46 Rftért, 500-nak 34 Rftért nyomtatja, maga adván hozzája papirosat. Hetenként ígér két arkust. Foglalól kíván 200 Rftot. Már azt nem tudom, hány arkust fog tenni a két csomó? Küldhet-e az Úr még 100 Rftot? Mihelyt azt tudom, Trattnerrel a dolgot eligazítom.

Cesinge életét nagy örömmel fogom felvenni a Museumba s ha elfér még az V. v. VI-dikba,¹ melyek egyszerre jelennek meg. Azért írom, ha elfér, mivel már az itt levő munkáknak bé kell menni, mert Írójknak megígértem. A ma vett első arkusból látom, hogy az életírás jó lesz s kedvet és tisztára törekedést kívánok. Fogadja az Úr ezen munkájáért barátságos ölelésemet. Újra kérem az Urat, ragaszsa az életírás után a versek criticáját is, s mutassa ki, melyek a legjelesebbek. Mert az életírás alá vettnek munkáji felől is critice szükség szállani az Életírónak. Küldje az Úr kérem a hátramaradottat is, s majd az egészről többet szóljunk. Megengedjen az Úr, hogy mindenkor egyenesen írom, mondom ítéletemet. A Literatori-barátságoknak, édességeik érzése mellett, ez a fontos hasznok van, hogy egymásra felváltva, jó befolyásunk lehet. Köszönettel veszem én is az Ur reflexiójit.

Valóban nekem nagyon kedves Hunyad vármegye. Ott lakik Síposom, ott az Úr s Keresztes, buzgó dolgozók ez Intézeten. Ott B. Naláczy s Zeyk, szép lelkekkel.²

¹ Meg is jelent az V. füzetben.

² Folytatása elkallódott. Az írás s a tárgyi megjegyzések azonban kétségtelenül igazolják, hogy Döbrentei írta ezt a levelet is.

IV.

Kolozsvár, Márc. 24. 1816.

Szeretett Barátom!

Mejjemhez szorítlak, tisztelt férjü, ezzel kell kezdenem hozzád való meleg érzésemtől hevítette levelet, mely oly későre mégyen. De én nagyobb s apróbb dolgokkal el vagyok foglalva sokszor, mely kötelességeim, kik gátolják a Musának jövését is s bármint mosolyogjon, aláhozván fényéből, nem fogadhatom el ölelésit. S így kell elmulasztanom tevéseit annak, a miért örökké s minden helyen és időben égek. Ő a halaszgatásért megharagszik s nem jó úgy felém, mikor akarnám, a mint én vágnám lelkesítésére. Minapi levelecskéd utolsó sora, melyet hagyta látni hozzám való barátságodnak (?), én elérzékenyedém, egy epistolai idea lobbana meg lelkemben, elkezdeném Hozzád íme s a minduntalan közbejövések miatt még nem lehetett kész. De lenni kell, mert én téged szeretlek s tisztellek. Várom a nyárat, hogy ismét Nálad és Veled s Benned élhessek.

Itt veszed a Museum IV. füzetjét, tele nyomtatási hibákkal, a mi engemet pirít és bosszant. Hijába voltak kérelmeim Trattnerhez. Ez azt szűli, hogy az V., VI. füzetet várok, míg valakit más correctort kapok Pesten, ki a dolgot becsületére fogadja, vagy várok, míg ide a lyceumhoz új betűket hozatnak, melyet e nyáron tenni akarnak.

Helmetzy mindent ígére, hogy ügyelni fog a correcturára és íme, mit csinál. Utálom az ígéletjében hazugot.

Prof. Szilágyinak általadtam az újonnan küldött írásokat, mint folytatásait az elébbieknék. Azt mondotta, hogy imprimaturt fog adni, de még, mint vallási munkát a (olvashatatlan szó) püspökhöz kell küldeni és ott nehezen kapsz. Írj, mitevő legyek. Magam szégyellem, hogy ily sokára halad, de én oka nem vagyok.

Tudod-e, hogy Kazinczynk Erdélybe készül. Azt íram neki, jöjjön Juliusban s akkor megtésem vele az utat, melyet Erdélyben tenni akar. Marche-routot kért tőlem s így csináltam ki: Kolozsvár, Torda, N. Enyed, M. Újvár, Maros-Vásárhely, Andrásfalva, Háromszék, Brassó, Fogaras, Szeben, Szász Sebes, Fejérvár, Szászváros, Tordas, Bábolna, Dédács, Hát-szeg, Déva, Kőrösbánya, Halmágy, mert ő Krassó Vármegyében akar kimenni innen felesége testvéréhez. Írván neki, hogy Tordastól fogva bizonyosan Te is mindenütt velünk jössz s jól íram, igaz-e?¹

Groff Deseoffy Jóseffel közelebbi levelezésben jövék. 100 Rfrtot küldö Prof. Sárvárihoz, hogy azt ide juttassa a Museum elégségtése végett.

Minap a Véled általam megismertetett Farkas Sándor, a Brutusnak írója egy 14 esztendőös gyermeket hozza hozzám s ez a 14 nyarú oly verset írt s ada által a szabadságról, melyet bámulok és bámulsz Te is. Kimondhatatlan öröm nekem, hogy a Museum az (olvashatatlan szó) talentumokat gyűjtja. Itt a vers:

¹ A levél czímzése hiányzik, de ez a rész kétségtelenné teszi, hogy Sípos Pálhoz írta, ki ekkor tordosi pap volt.

A szabadság.

A szűz szabadság
 Szent Isteneknek
 Kedvencze s leánya.
 A dicső s nagy
 Hősök nevelték
 Fegyverek között őt.
 Lány pihe párnán
 Nem szunyadott.
 A fegyveres nép
 Lármázó zajja
 S kúrtharsogása
 Ketsdall (!) neki.
 Lihegve fárad
 S forró veríték
 Hull homlokáról
 Vas terhe alatt,
 Csak a vitézért
 S bátorért ég.
 S nem gyenge szívet
 Véd fegyvere,
 A resttől ő fut,
 Csak a serénynek
 Ad szép jutalmat
 És ditső nevet.
 Csak a nemesnek
 Tészen fejére
 Zöld cserlevélt.

De a ki őtet
 Vitézi tüsszel
 Elébb magához
 Édesgeti
 S aztán a buja
 Korcs lány ölében
 Elfajzik attól,
 Attól fut ő.
 S nem hívja vissza
 Őt az igának
 Teher nyögése.
 Nem hallja azt
 A bölcs Athéné,
 Elfajza s többé
 Virító napja
 Fel nem derült.
 A bujaság lágy
 Ölébe csaita
 Rómának hajdan
 Erős falait.
 S a szűz Szabadság
 Távol repüle
 S ledőle Róma
 Igája alatt.
 Így húnynak el majd
 Hajdan vitézink
 S nagy nemzetünknek
 Ditső feje.

S ah nem jó vissza
 Többé keblünkben,
 Fajult keblünkbe
 A hősi lyány.

A kicsi gyermek s leendő nagy Poetának neve Kelemen, fija egy
 Gubernialis Cancellistának. Él boldogul s ne szaladj csak egy intésit is
 a Musának csendességében. Hív barátod a te

Döbrenteid.

Közli: DR. KRISTÓF GYÖRGY.